

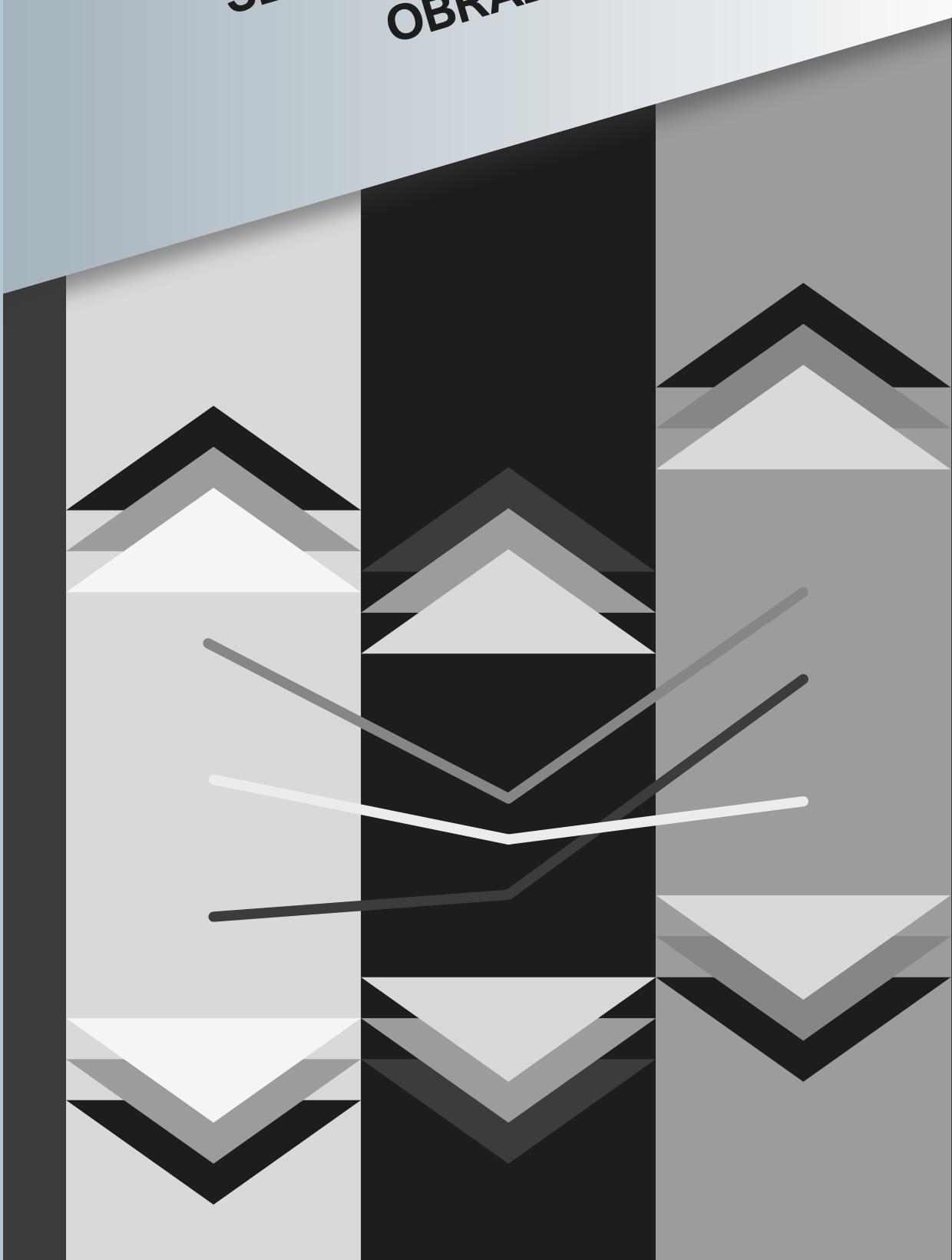
**USPOREDNI PRIKAZ GLAVNIH
KARAKTERISTIKA ESTONSKOGA,
SLOVENSKEGA I HRVATSKOGA
OBRAZOVNOG SUSTAVA**

UFOKUSU
Br. 7

Listopad 2021., Zagreb
ISSN 2718-3378

Nacionalni centar
za vanjsko vrednovanje
obrazovanja

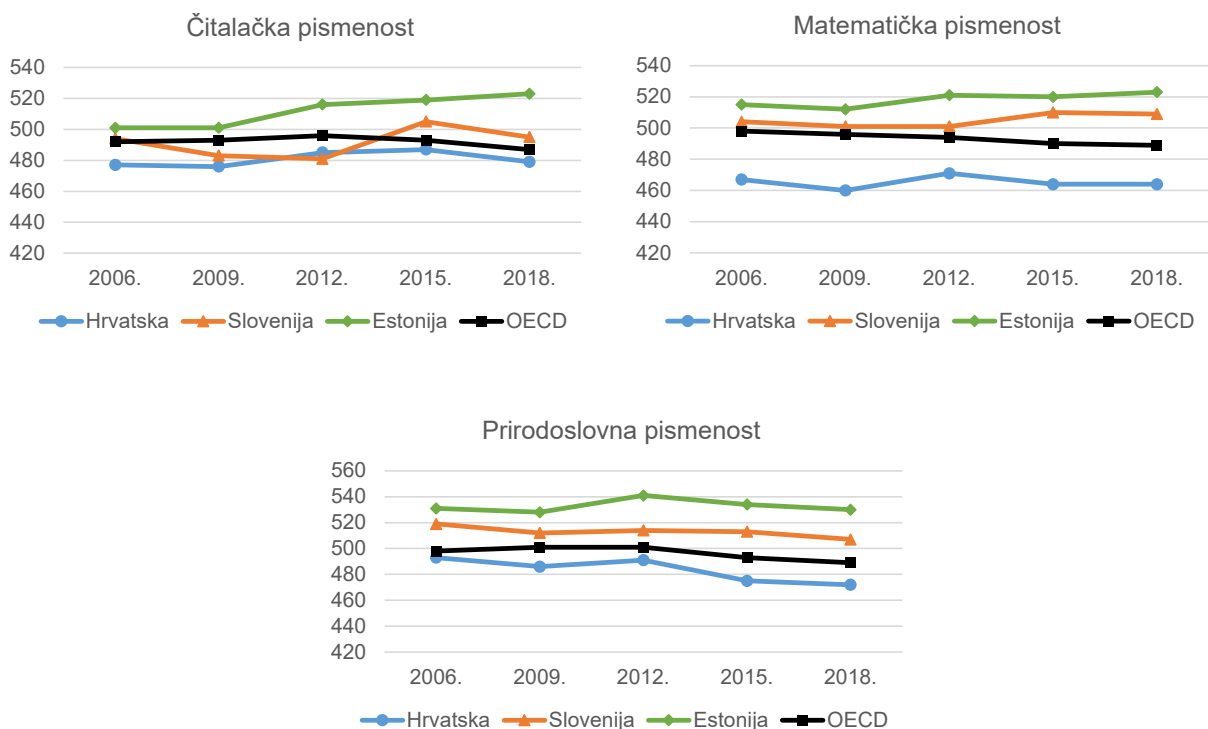

Hrvatska, Slovenija i Estonija male su europske države koje su svoj samostalni obrazovni sustav počele graditi sa sličnih početnih pozicija. Estonija je do 1991. godine bila sastavni dio Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika, a nakon osamostaljenja uzor za izgradnju novoga i modernijega obrazovnog sustava potražila je kod susjedne Finske, zemlje s jednim od najkvalitetnijih obrazovnih sustava na svijetu. Slično kao i Estonija, Slovenija i Hrvatska bile su sastavni dio Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije koja je imala jedinstven obrazovni sustav. No, nakon osamostaljenja 1991. godine te su dvije zemlje nastavile samostalno razvijati moderniji obrazovni sustav koristeći se različitim reformskim prioritetima, pristupima i strategijama.

Danas, unatoč naporima koje Estonija, Slovenija i Hrvatska ulažu u unapređivanje kvalitete odgoja i obrazovanja, obrazovni ishodi učenika u tim zemljama različiti su – slovenski i estonski učenici na međunarodnim provjerama znanja i vještina postižu sustavno bolji rezultat od hrvatskih učenika.

Od prvoga sudjelovanja u PISA istraživanju 2006. godine rezultat Estonije u čitalačkoj i matematičkoj pismenosti stalno se povećavao (prikaz 1). U posljednjem PISA istraživanju (PISA 2018) Estonija se smjestila u skupinu zemalja s najvećim prosječnim postignućem u svim trima ispitnim područjima. Estonski petnaestogodišnjaci u čitalačkoj pismenosti u prosjeku postižu za 36 bodova bolji rezultat, u matematici za 34 boda bolji rezultat, a u prirodoslovlju za 41 bod bolji rezultat u odnosu na prosjek zemalja OECD-a. Slično kao i Estonija, Slovenija je u posljednjem PISA istraživanju ostvarila iznadprosječan rezultat u svim trima ispitnim područjima. Slovenski petnaestogodišnjaci u čitalačkoj pismenosti u prosjeku postižu za 28 bodova bolji rezultat, u matematici za 14 bodova bolji rezultat, a u prirodoslovlju za 23 boda bolji rezultat u odnosu na prosjek zemalja OECD-a. Za razliku od Estonije i Slovenije, Hrvatska je u posljednjem PISA istraživanju ostvarila ispodprosječan rezultat u svim trima ispitnim područjima. Hrvatski petnaestogodišnjaci u čitalačkoj pismenosti u prosjeku postižu za 8 bodova lošiji rezultat, u matematici za 25 bodova lošiji rezultat, a u prirodoslovlju za 17 bodova lošiji rezultat u odnosu na prosjek zemalja OECD-a.

Prikaz 1. Trendovi postignuća u čitalačkoj, matematičkoj i prirodoslovnoj pismenosti kroz različite cikluse PISA istraživanja

Izvor: Markočić Dekanić, A.; Gregurović, M.; Batur, M.; Fulgosi, S. 2019. *PISA 2018 – rezultati, odrednice i implikacije*. NCVVO. Zagreb.

Da bi se pružio širi kontekst za interpretaciju PISA rezultata i bolje razumjeli čimbenici koji su mogli pridonijeti razlikama u postignućima učenika u Estoniji, Sloveniji i Hrvatskoj, ova je komparativna analiza usmjerena na glavne karakteristike triju obrazovnih sustava s posebnim naglaskom na:

- strukturu njihovih obrazovnih sustava
- upravljanje i financiranje obrazovnih sustava
- strukturu unutarnjega i vanjskoga vrednovanja
- strateške dokumente i strategije unapređivanja njihovih obrazovnih sustava.

STRUKTURA ESTONSKOGA, SLOVENSKOGA I HRVATSKOGA OBRAZOVNOG SUSTAVA

Odgojno-obrazovni sustavi Estonije, Slovenije i Hrvatske slični su po svojoj strukturi – sastoje se od predškolskoga, osnovnoškolskoga, srednjoškolskoga i visokoškolskoga obrazovanja te obrazovanja odraslih, s većim ili manjim razlikama koje se očituju u trajanju pojedinih obrazovnih razina, broju nastavnih sati, upravljanju, financiranju, unutarnjem i vanjskom vrednovanju, postignutim rezultatima na međunarodnim pro- vjerama znanja i slično.

Rani i predškolski odgoj i obrazovanje (ISCED 0)

Pod pojmom ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja podrazumijeva se pružanje usluga za djecu do početka osnovnoškolskoga obrazovanja koje pripada nacionalnom regulatornom okviru, odnosno koje mora biti u skladu s pravilima i minimalnim standar- dima i/ili mora proći postupak akreditacije (Eurydice, 2019).¹

Međunarodna obrazovna istraživanja pokazuju da je pohađanje ustanova ranoga i predš- kolskoga odgoja i obrazovanja pozitivno povezano s kasnijim obrazovnim uspjehom (v. npr. Tucker-Drob, 2012).² Analize najnovijih PISA podataka pokazale su da duljina uključenosti u rani i predškolski odgoj i obrazovanje znatno utječe na rezultat učenika u čitalačkoj pismenosti (NCVVO, 2019). Također, sudjelovanje u kvalitetnom ranome i predškolskome odgoju i obrazovanju važan je čimbenik i u sprečavanju ranoga napu- štanja školovanja.³

Pohađanje ustanova ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja u Estoniji, Sloveniji i Hrvatskoj nije obvezatno ni besplatno. Iznimno, u Hrvatskoj je u godini prije po- laska u školu obvezatno sudjelovanje u predškolskome odgoju i obrazovanju u tra- janju od 250 sati, koje je besplatno za djecu koja ranije nisu pohađala dječji vrtić.⁴ Iako pohađanje ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja nije obvezatno, Estonija i Slovenija svakome djetetu zakonski jamče to pravo, dok u Hrvatskoj to nije slučaj. U Estoniji su prema Zakonu o predškolskim ustanovama općine dužne osigurati mo- gućnost pohađanja predškolske ustanove za svu djecu u dobi od 1,5 do 7 godina (Eu- rydice, 2019). U Sloveniji se djeca mogu upisati u predškolske ustanove već u dobi od 11 mjeseci i pohađati ih do polaska u osnovnu školu te je također općina u kojoj

¹ Europska komisija / EACEA / Eurydice. 2019. *Ključni podaci o ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju u Europi – izdanje 2019. g.* Izvješće Eurydicea. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije.

² Tucker-Drob, E. M. 2012. *Preschools Reduce Early Academic-Achievement Gaps A Longitudinal Twin Approach.* Psychological Science, 23(3), 310-319.

³ Dumclaus, R. i sur. 2014. *Study on the effective use of early childhood education and care in preventing early school leaving: final report.* Europska komisija. Izvješće EAC/17/2012.

⁴ Pravilnik o sadržaju i trajanju programa predškole, NN 107/2014

roditelji stanuju odgovorna za osiguranje upisa predškolskoga djeteta u njihovu području.⁵ U Hrvatskoj se rani i predškolski odgoj i obrazovanje provodi u dječjim vrtićima za djecu u dobi od 6 mjeseci do polaska u osnovnu školu, a s obzirom na to da svoj djeci nije zajamčeno pohađanje, određene skupine imaju prednost pri upisu. Estonija i Slovenija bilježe znatno veće udjele djece u dobi od 4 godine do polaska u školu obuhvaćenih predškolskim odgojem i obrazovanjem u odnosu na Hrvatsku. U Estoniji je taj udio u 2018. godini iznosio 92,8 %, a u Sloveniji 93,1 %, što je nešto niže od prosjeka EU-a koji je iznosio 94,8 %.⁶ S druge strane, Hrvatska je sa stopom sudjelovanja od 81 % među zemljama s najnižim stopama sudjelovanja djece te dobi u predškolskome odgoju i obrazovanju.⁷

Osnovno obrazovanje (ISCED 1 i ISCED 2)

Osnovno obrazovanje podrazumijeva minimalno obvezatno opće obrazovanje koje se stječe u osnovnoj školi i pretpostavka je za nastavak obrazovanja u srednjim školama.

Iako besplatno za svu djecu, obvezatno se osnovno obrazovanje u Estoniji, Sloveniji i Hrvatskoj razlikuje po strukturi. U Estoniji i Sloveniji obvezatno osnovno obrazovanje traje 9 godina, pri čemu su djeca obvezatna krenuti u školu u dobi od 7 godina u Estoniji, odnosno u dobi od 6 godina u Sloveniji. Osnovno obrazovanje u Estoniji jedan je ciklus školovanja (od 1. do 9. razreda) koji se sastoji od primarnog obrazovanja (ISCED 1) u trajanju od 6 godina te nižega srednjeg obrazovanja (ISCED 2) u trajanju od 3 godine. Slično tome, u Sloveniji je 1999. godine obvezatno osnovno obrazovanje produženo s 8 na 9 godina te je podijeljeno u tri trogodišnja ciklusa na način da prvi ciklus traje od 1. do 3. razreda, drugi od 4. do 6. razreda, a treći od 7. do 9. razreda. Za razliku od Estonije i Slovenije, obvezatno osnovno obrazovanje u Hrvatskoj traje 8 godina i podijeljeno je na dva dijela od po četiri godine, a djeca ovisno o datumu rođenja kreću u školu sa 6 (djeca rođena između siječnja i travnja) ili 7 godina (djeca rođena između travnja i prosinca).

Osim razlika u duljini trajanja obvezatnog obrazovanja, mogu se uočiti i razlike u broju nastavnih sati po razinama obrazovanja u trima obrazovnim sustavima (tablica 1). U Hrvatskoj na razini primarnoga obrazovanja (ISCED 1) broj nastavnih sati ukupno iznosi 1890 sati, što je manje u odnosu na Estoniju (3964 sata) i Sloveniju (4091 sat), ali i europski prosjek (4062 sata). Na razini nižega sekundarnog obrazovanja (ISCED 2) broj nastavnih sati za Hrvatsku iznosi 2651 sat, što je više u odnosu na Estoniju (2468 sati) i Sloveniju (2298 sati), a manje u odnosu na europski prosjek (2956 sati).⁸

Na godišnjoj razini, nastava u primarnom obrazovanju (ISCED 1) u Hrvatskoj prosječno minimalno traje 473 sata godišnje (po nominalnoj godini), dok u Estoniji i Sloveniji nastava prosječno traje 661 sat, odnosno 682 sata godišnje (prosjek EU-a iznosi 748 sati). Slično tome, u nižemu sekundarnom obrazovanju (ISCED 2) nastava u Hrvatskoj prosječno traje 663 sata godišnje, u Estoniji 823, a u Sloveniji 766 sati godišnje, dok je prosjek EU-a 877 sati (Eurydice, 2019.).

⁵ Zakon o dječjim vrtićima (Narodne novine Republike Slovenije, br. 100/05 – službeni konsolidirani tekst, 25/08, 98/09 – ZIUZGK, 36/10, 62/10 – ZUPJS, 94/10 – ZIU, 40/12 – ZUJF, 14/15 – ZUUJFO, 55/17 i 18/21) <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO447>

⁶ Prosjek EU-a za 27 članica; u prosjek EU-a za 2018. nije uključena Španjolska

⁷ Eurostat. 2019. *Pupils from age 4 to the starting age of compulsory education at primary level, by sex – as % of the population of the corresponding age group* [online data code: educ_uae_enra10]

⁸ European Commission / EACEA / Eurydice. 2019. *Recommended Annual Instruction Time in Full-time Compulsory Education in Europe – 2018/19*. Eurydice – Facts and Figures. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Tablica 1. Minimalan broj nastavnih sati po razini obrazovanja i broj godina redovnoga obvezatnog obrazovanju za odabrane države (2018./2019.)

Država	Estonija	Slovenija	Hrvatska
Broj godina redovnoga obvezatnog obrazovanja	9	9	8
Broj nastavnih sati			
Primarno obrazovanje (ISCED 1)	3964	4091	1890
Niže srednje obrazovanje (ISCED 2)	2468	2298	2651
Ukupno	6432	6389	4541

Izvor: Eurydice, 2019.

Srednje obrazovanje (ISCED 3)

Srednje obrazovanje u svim trima sustavima nije obvezatno, no omogućuje učenicima da nakon obvezatnoga osnovnog obrazovanja nastave školovanje i pripreme se za nastavak školovanja u visokom obrazovanju ili za stjecanje kvalifikacija i ulazak za tržište rada.

Učenici koji nakon srednjeg obrazovanja žele nastaviti školovanje u visokom obrazovanju u Estoniji upisuju više srednje škole (gimnazije) u trajanju od 3 godine, a u Sloveniji i Hrvatskoj gimnazije u trajanju od 4 godine. Srednje obrazovanje u takvim općeobrazovnim programima završava polaganjem završnih ispita (matura u Sloveniji i Hrvatskoj te državni ispit, školski ispit i provedba istraživačkoga rada ili praktičnoga projekta u Estoniji).

S druge strane, učenici u Estoniji, Sloveniji i Hrvatskoj koji žele steći kvalifikaciju i pripremiti se za tržište rada upisuju strukovne programe, koji su u određenoj mjeri vertikalno prohodni, odnosno nude mogućnost pristupa i visokom obrazovanju. Strukovni programi u Estoniji traju od 2 do 4 godine. Strukovno obrazovanje u trajanju od 3 do 4 godine priprema učenike za tržište rada, no omogućuje im i izravan pristup stručnom visokom obrazovanju, dok su strukovni programi u trajanju od 2 do 2,5 godina usmjereni na izravan pristup tržištu rada. Slično kao i u Estoniji, strukovni programi u Sloveniji traju od 2,5 do 4 godine, a učenici mogu pohađati i jednogodišnje obrazovne programe za polaganje mature, kao i jednogodišnje strukovne programe kojima učenici koji su završili gimnaziju ili srednje strukovno obrazovanje mogu dobiti kvalifikaciju na razini srednjega stručnog i tehničkog obrazovanja. Strukovni programi u Hrvatskoj traju od 2 godine do 5 godina te također imaju dvojnu namjenu odnosno učenici završetkom takve vrste srednjega obrazovanja izradom i obranom završnoga rada mogu pristupiti tržištu rada ili dodatnim polaganjem državne mature (nakon završenoga srednjeg obrazovanja u najmanjemu četverogodišnjem trajanju) nastaviti obrazovanje u visokome obrazovanju.

Visoko obrazovanje (ISCED 5-8)

Estonija, Slovenija i Hrvatska imaju strukturno sličan sustav visokog obrazovanja s obzirom na to da su sve tri države potpisnice Bolonjske deklaracije kojom su, među ostalim, prihvatile i jedinstven sustav triju ciklusa studiranja – preddiplomski, diplomski i poslijediplomski, poznat i kao „shema 3+2+3“.

Ne ulazeći u detaljne usporedbe i analize pojedinih specifičnih obilježja sustava visokoga obrazovanja općenito se sustav visokog obrazovanja u trima državama dijeli na znanstveni (sveučilišni) i stručni (u pravilu izvansveučilišni).

Estonija i Slovenija među zemljama su članicama Europske unije koje su postigle cilj postavljen u Strateškom okviru za europsku suradnju u području obrazovanja i osposobljavanja (ET 2020) koji navodi da bi udio osoba u dobi od 30 godina do 34 godine sa završenim visokim obrazovanjem u zemljama članicama do 2020. godine trebao iznositi 40 %.⁹ Udio takvih osoba 2019. godine u Sloveniji iznosio je 44,9 %, a u Estoniji 46,2 %, što je više od prosjeka EU-a koji je iznosio 40,3 %. Za razliku od Estonije i Slovenije, Hrvatska nije postigla navedeni cilj postavljen u Strateškom okviru ET 2020. Štoviše, udio visokoobrazovanih osoba u dobi od 30 godina do 34 godine od 33,1 % bio je 2019. godine među najnižima u Europskoj uniji.

Unatoč dostizanju cilja od 40 % visokoobrazovanih osoba u dobi od 30 godina do 34 godine, Slovenija i Estonija se ipak, kao i Hrvatska, suočavaju s problemom rodne nejednakosti u završavanju visokog obrazovanja. Razlika između udjela visokoobrazovanih žena i udjela visokoobrazovanih muškaraca prisutna je u sve tri države – visoko obrazovanje u Sloveniji završava 57,1 % žena u odnosu na 34,5 % muškaraca, u Estoniji 60 % žena u odnosu na 33,5% muškaraca i u Hrvatskoj 41,8 % žena u odnosu na 24,7 % muškaraca.¹⁰

Obrazovanje odraslih

Estonija, Slovenija i Hrvatska omogućuju osobama koje nisu završile obrazovanje u redovnom sustavu obrazovanja ili koje nakon završetka obrazovanja žele promijeniti zanimanje ili dodatno razvijati znanja i vještine kako bi ostali konkurentni na tržištu rada pohađanje različitih programa i ustanova za obrazovanje odraslih koje obuhvaćaju niz različitih formalnih i neformalnih, stručnih i općenitih aktivnosti učenja. Obrazovanje odraslih obuhvaća stjecanje kvalifikacija za prvo zanimanje, prekvalifikaciju, stjecanje i produbljanje stručnog znanja, vještina i kompetencija te osposobljavanje za aktivno građanstvo.

Europska unija u svome Obnovljenom Europskom programu za obrazovanje odraslih (EAAL) prepoznaje važnost obrazovanja odraslih kao mehanizma za unapređenje društvene kohezije i promicanje aktivnoga građanstva te za nošenje s gospodarskim izazovima i odgovaranje na potražnju za novim vještinama i održivu produktivnost.¹¹ Međutim, obrazovanje odraslih prepoznato je kao najslabija karika u sustavima cjeloživotnoga učenja u zemljama članicama zbog relativno niskih stopa sudjelovanja zbog čega zemlje trebaju ulagati dodatne napore radi ostvarivanja učinkovitoga sektora obrazovanja odraslih. Stopa sudjelovanja u obrazovanju odraslih u Hrvatskoj niža je u odnosu na Estoniju i Sloveniju te je među najnižima u Europskoj uniji – 2019. godine iznosila je 3,5 %, što je znatno niže od prosjeka EU-a (10,8 %) i cilja EU-a od 15 %. U Sloveniji je ta stopa nešto viša (11,2 %), no još uvijek manja od postavljenoga cilja od 15 %, dok u Estoniji ona iznosi 20,2 %, što je više i od prosjeka EU-a i od postavljenoga cilja od 15 %.¹²

Prema Izvješću o globalnoj konkurentnosti 2019. koje objavljuje Svjetski ekonomski forum, a koji sadrži indeks globalne konkurentnosti u kojemu obrazovanje i vještine predstavljaju šesti stup, Hrvatska je od ukupno 141 promatrane zemlje bila na 69.

⁹ Europska komisija. *Strateški okvir za europsku suradnju u području obrazovanja i osposobljavanja ET 2020*. https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_hr

¹⁰ Eurostat. 2019. *Population by educational attainment level, sex and age (%) – main indicators* [online data code: edat_lfse_03]

¹¹ *Rezolucija vijeća o obnovljenom Europskom programu za obrazovanje odraslih*. 2011, 2011/C372/01. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2011.372.01.0001.01.ENG

¹² European Commission. 2020. *Education and Training Monitor 2020*

mjestu (rezultat 63,5), Estonija na 15. mjestu (rezultat 79,4), a Slovenija na 26. mjestu (rezultat 74,9).¹³

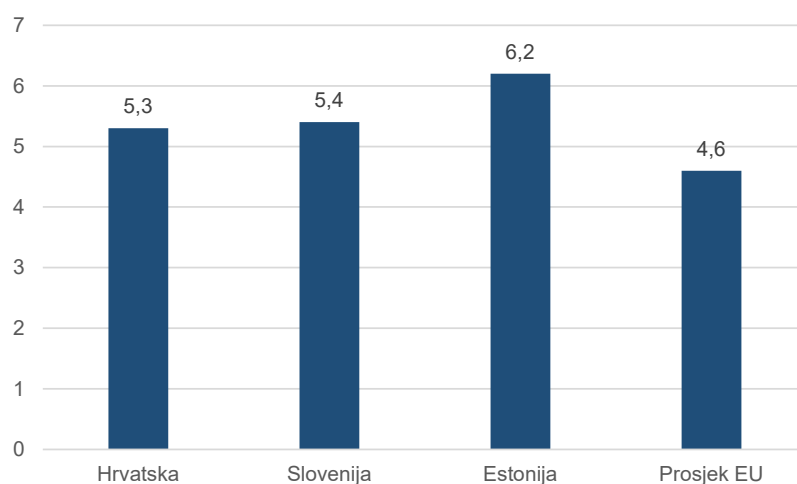
UPRAVLJANJE I FINANCIRANJE U OBRAZOVNIM SUSTAVIMA ESTONIJE, SLOVENIJE I HRVATSKE

Usporednom analizom obrazovnih sustava Estonije, Slovenije i Hrvatske pokazuje se da su organizacija i upravljanje u svim trima obrazovnim sustavima regulirana zakonima te se odvijaju na različitim razinama, a obrazovanje pružaju akreditirane javne i privatne ustanove te pojedinci.

U estonskom obrazovnom sustavu podjela odgovornosti između države, lokalne uprave i škola jasno je definirana. Država postavlja nacionalne standarde i uspostavlja načela financiranja obrazovanja te praćenja i evaluacije kvalitete. Lokalne uprave odgovorne su za dostupnost i pružanje općega obrazovanja. U Sloveniji obrazovnu politiku definira parlament i nacionalna vlada. Nacionalna vlada bavi se javnim obrazovnim institucijama te je istodobno regulator, osnivač, vlasnik imovine (s iznimkom javnih sveučilišta), glavni pružatelj financiranja i supervizor, a u odgojno-obrazovnim ustanovama čiji su osnivači općine, nacionalna vlada ima regulatornu i nadzornu ulogu. U hrvatskome obrazovnom sustavu, slično kao u Sloveniji, nacionalna vlada upravlja obrazovnim sustavom, a ostala nacionalna javna tijela imaju ulogu u regulaciji, razvoju i kontroli kvalitete obrazovnog sustava. Analiza upućuje i na sličnosti u financiranju unutar ovih triju obrazovnih sustava. Tako se državne obrazovne ustanove u ovim obrazovnim sustavima financiraju iz državnoga proračuna, a općinske obrazovne ustanove iz proračuna lokalne samouprave, dok im središnja vlada (država) dodjeljuje potporu. S druge strane financiranje privatnih obrazovnih ustanova snosi uprava privatne obrazovne ustanove, a u određenim slučajevima potporu im dodjeljuje lokalna samouprava ili država. Izvor prihoda u privatnim obrazovnim ustanovama jesu i školarine kao i prihodi od pružanja usluga povezanih s glavnim djelatnostima ustanove, a to mogu biti istraživačke i razvojne aktivnosti i dr.

Kada se govori o financiranju obrazovnih sustava, važan je pokazatelj izdatak države kao udio bruto domaćega proizvoda (BDP) na godišnjoj razini (prikaz 2). Tako je estonska vlada u 2018. godini za obrazovanje izdvojila 6,2 % BDP-a, što je znatno iznad prosjeka EU-a od 4,6 %. U istome razdoblju Slovenija je izdvojila 5,4 % BDP-a, a Republika Hrvatska 5,3 % BDP-a.

Prikaz 2. Izdatci države kao udio BDP-a za 2018. godinu

Izvor: European Commission. 2020. Education and Training Monitor 2020

¹³ Schwab, K. (ur.). 2019. *The Global Competitiveness Report 2019*. Geneva: World Economic Forum, <http://www.weforum.org/gcr>

STRUKTURA UNUTARNJEGA I VANJSKOGA VREDNOVANJA U OBRAZOVNIM SUSTAVIMA ESTONIJE, SLOVENIJE I HRVATSKE

Osiguravanje kvalitete može se tumačiti kao politike, postupci i prakse osmišljene u svrhu postizanja, održavanja ili unaprjeđenja kvalitete u određenim područjima, a koje se oslanjaju na postupak vrednovanja. „Vrednovanje” općenito podrazumijeva postupak sustavne i kritičke analize određenoga područja koji obuhvaća prikupljanje podataka te dovodi do odluke i/ili preporuke o unapređenju kvalitete obrazovne ustanove, učitelja ili lokalnog tijela. (Europska komisija, 2015.).¹⁴ Vrednovanje može biti unutarnje ili vanjsko.

Unutarnje vrednovanje (samovrednovanje) odgojno-obrazovnih ustanova oblik je strukturiranoga vrednovanja koje, primjerice, u školama provode ravnatelji i školski timovi za kvalitetu sa svim zaposlenicima i u suradnji s učenicima, njihovim roditeljima/starateljima, školskim odborom i ostalim relevantnim dionicima. Primarna je svrha unutarnjeg vrednovanja unapređivanje kvalitete rada putem sustavnoga preispitivanja vlastite prakse i ciljanoga planiranja razvoja.

S druge strane, vanjsko vrednovanje odgojno-obrazovnih ustanova provode ovlašteni vanjski vrednovatelji (evaluatori) koji nisu neposredno povezani s ustanovom, ali koji dobro poznaju i razumiju načela i postupke unapređivanja i osiguravanja kvalitete odgoja i obrazovanja u obrazovnim ustanovama. Primarna je svrha vanjskoga vrednovanja podizanje odgovornosti odgojno-obrazovnih ustanova za vlastitu kvalitetu i za rezultate koje ostvaruju njihovi učenici.

Osiguranje kvalitete obrazovanja povezuje i usklađuje unutarnje i vanjsko vrednovanje odgojno-obrazovnih ustanova koje se međusobno nadopunjuje i podržava.

Estonija i Slovenija imaju sveobuhvatni sustav vrednovanja odgoja i obrazovanja temeljen na prikupljanju pokazatelja putem unutarnjega i vanjskoga vrednovanja na različitim razinama sustava, za razliku od Hrvatske koja nema sustavnu provedbu unutarnjega i vanjskoga vrednovanja.

Vanjsko vrednovanje na temelju procjene ishoda učenja

Estonija i Slovenija napredak i postignuća učenika procjenjuju širokim rasponom instrumenata, od svakodnevnoga formativnog ocjenjivanja u nastavi do vanjskoga vrednovanja na nacionalnoj razini. Nacionalnim ispitima u osnovnim i srednjim školama provodi se vanjsko vrednovanje ishoda učenja utvrđenih nacionalnim kurikulumom. Novim konceptom vanjskoga vrednovanja Estonija nastoji poboljšati kvalitetu pokazatelja o obrazovnome sustavu za javnost, kao i kvalitetu povratnih informacija školama o njihovom postignuću (OECD, 2019).¹⁵

Tijekom 3. i 6. godine obrazovanja u Estoniji se provode nacionalna testiranja na uzorcima učenika, čijim se rezultatima koriste u svrhu praćenja kvalitete obrazovanja. Nacionalni ispiti provode se na kraju osnovnoga (9. godina obrazovanja) i na kraju srednjega obrazovanja (12. godina obrazovanja). Rezultatima nacionalnih ispita neke se škole koriste za upis u više srednje obrazovanje. Vrednovanje obrazovnoga sustava u Sloveniji provodi se nacionalnim ispitima na kraju drugoga ciklusa osnovne škole (6. razred), na kraju osnovnoga obrazovanja (9. razred) i na kraju srednjega obrazovanja (strukovna matura i matura). Nacionalna provjera znanja za učenika je obvezatna, no rezultati nemaju nikakvoga utjecaja na konačne ocjene, nego su samo dodatni podatak

¹⁴ Europska komisija / EACEA / Eurydice. 2015. *Osiguravanje kvalitete u obrazovanju: Politike i pristupi vrednovanju škola u Europi*. Izvješće Eurydicea. Luksemburg: Publications Office of the European Union.

¹⁵ OECD. 2019. *Education Policy Outlook 2019: Working together to help students achieve their potential*. OECD Publishing. Paris.

o razini učenikova postignuća. Međutim, rezultatima nacionalnih ispita iz matematike i slovenskoga jezika iz 9. razreda neke se škole koriste kao kriterijem za upis u srednju školu. Za razliku od Estonije i Slovenije, Hrvatska je jedna od nekoliko europskih zemalja (uz Grčku, njemačku zajednicu u Belgiji te Bosnu i Hercegovinu) koja još uvijek nema sveobuhvatan koncept nacionalnih ispita koji bi se periodički provodili u svrhu praćenja postignuća učenika na različitim razinama obrazovanja, a čiji bi rezultati poslužili za unapređenje kvalitete učenja i poučavanja kao i za donošenje strateških odluka na razini obrazovne politike.

Estoniski, slovenski i hrvatski učenici završavaju gimnazijsko obrazovanje polaganjem vanjsko vrednovanih ispita (državna matura) iz matematike, materinskoga jezika i stranoga jezika (u Estoniji učenici uz to polažu školski ispit i provode istraživački rad ili praktični projekt). Strukovno obrazovanje u svim trima obrazovnim sustavima učenici završavaju polaganjem završnoga ispita u strukovnim školama.

Vanjsko vrednovanje odgojno-obrazovnih ustanova

U Estoniji i Sloveniji za vanjsko vrednovanje odgojno-obrazovnih ustanova zaduženo je nadležno ministarstvo. Vanjsko vrednovanje u Estoniji usmjereno je na razvoj škola i pružanje podrške u njihovu razvoju, a provodi se tematski (npr. stručno usavršavanje učitelja, individualizirana podrška učenicima itd.) na uzorku škola. Odabir škole u uzorak temelji se na procjeni rizika. S druge strane, vanjsko vrednovanje odgojno-obrazovnih ustanova u Sloveniji najavljeno je i traje jedan dan, a cilj mu je osigurati provedbu obrazovnog zakonodavstva, primjerena upotreba sredstava i kvalitetno poučavanje.

Za razliku od Estonije i Slovenije, Hrvatska sustavno ne provodi vanjsko vrednovanje odgojno-obrazovnih ustanova, iako je unapređenje kvalitete obrazovanja postavljeno kao jedan od strateških ciljeva u nacionalnim dokumentima. Nadležno ministarstvo osigurava provedbu obrazovnoga zakonodavstva putem prosvjetne inspekcije koja obavlja nadzor izravnim uvidom u opće i pojedinačne akte te uvjete i način rada svih odgojno-obrazovnih ustanova, osim visokih učilišta.

Unutarnje vrednovanje (samovrednovanje)

Estonija i Slovenija imaju uspostavljen sustav unutarnjega vrednovanja odgojno-obrazovnih ustanova. Predškolske i školske ustanove u Estoniji dužne su od 2006. godine provoditi unutarnje vrednovanje te izrađivati izvještaj o unutarnjem vrednovanju jednom u tri godine tijekom razdoblja u kojemu se provodi tekući razvojni plan obrazovne ustanove. Slično tome, u Sloveniji od 2008. godine sve predškolske i školske ustanove obvezatne su provoditi godišnje unutarnje vrednovanje. Školska vijeća zadužena su za usvajanje izvješća o samovrednovanju te njihovo uključivanje u razvojni plan škole.

Za razliku od Estonije i Slovenije, u Hrvatskoj se unutarnje vrednovanje ne provodi sustavno u svim odgojno-obrazovnim ustanovama, iako je njegova provedba definirana zakonom. Dosad je proces samovrednovanja implementiran nastavno na uvođenje procesa vanjskoga vrednovanja odgojno-obrazovnih ishoda kroz nacionalne ispite 2006. godine u srednjim školama, 2008. godine u osnovnim školama, a 2012. godine i u ustanovama za predškolski odgoj i obrazovanje.

STRATEŠKI DOKUMENTI I STRATEGIJE UNAPREĐIVANJA OBRAZOVNIH SUSTAVA ESTONIJE, SLOVENIJE I HRVATSKE

Iako sve tri zemlje ulažu napore za unapređenje svojih obrazovnih sustava, učinci su različiti.

Tako su napori Estonije u unapređivanju svoga obrazovnog sustava i ishoda odgoja i obrazovanja temeljeni na postavljanju konkretnih, jasnih i mjerljivih ciljeva u strateškom dokumentu Strategija cjeloživotnog učenja 2020 (OECD, 2019). Svaki od postavljenih ciljeva usmjeren je na unapređivanje određenog aspekata odgojno-obrazovnog sustava, a veći dio ciljeva postignut je i prije roka definiranog u Strategiji. Postavljeni strateški ciljevi reflektiraju se na cijelu obrazovnu vertikalu. Estonija razvija novu strategiju Pametna i aktivna Estonija 2035, a kao ključni ciljevi strategije ističu se osiguravanje fleksibilnijih obrazovnih putova za učenike, promicanje estonskoga jezika i kulture, razvoj vještina i suradnje u procesu učenja te unapređivanje kvalitete visokog obrazovanja i istraživanja (OECD, 2019), što je zapravo kontinuitet unapređenja odgojno-obrazovnog sustava.

Slično kao i Estonija, Slovenija je kao korak unapređenja svoga obrazovnog sustava pokrenula inicijativu *Opening up Slovenia* (2014), za što je imala podršku Europske komisije.¹⁶ To je inicijativa koju su vodile slovenske vlade radi usvajanja „otvorenoga obrazovanja” počevši 1993. – 2005. kao predfaze, faze I. 2006. – 2013. i trenutačne faze II. 2014. – 2022. Može se reći da se radi o inicijativi čiji postavljeni ciljevi imaju kontinuitet. Inicijativom je istaknuta potreba za unapređenjem postojeće obrazovne prakse inovativnim, dinamičnim i otvorenim pristupima učenju te su u skladu s tim postavljeni ključni ciljevi.

Uz navedenu inicijativu, slovenska je Vlada izradila niz zakona koji su ključni za ostvarenje vizije Slovenija 2050 sa svrhom stvaranja društva visoke kvalitete života stanovnika koji imaju povjerenja jedni u druge, inovativni su i prihvaćaju lokalni identitet i kulturu. U prosincu 2019. godine Vlada je usvojila Nacionalnu strategiju za razvoj čitalačke pismenosti u kojoj je postavila jasne i mjerljive ciljeve da do 2030. najmanje 90 % petnaestogodišnjaka dosegne osnovnu razinu pismenosti (razina 2) i najmanje 10 % njih postigne najvišu razinu pismenosti (razine 5 i 6) prema PISA skali.¹⁷

Za razliku od Estonije, unatoč postojanju nacionalne inicijative za unapređenje kvalitete i učinkovitosti sustava odgoja i obrazovanja istaknute u dosadašnjim strateškim dokumentima poput Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014), Hrvatska u strateškim dokumentima dosad nije postavljala ciljeve na konkretan i mjerljiv način.¹⁸ Tek su u novoj Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske do 2030. godine (2021) ciljevi djelomično postavljeni na konkretan i mjerljiv način. U tom je dokumentu u sklopu razvojnoga smjera „Održivo gospodarstvo i društvo” postavljen strateški cilj „Obrazovani i zaposleni ljudi”, unutar kojeg su istaknuta prioritetna područja javnih politika i pripadajući pokazatelji uspješnosti. Među navedenim su pokazateljima uspješnosti i rezultati hrvatskih učenika u istraživanju PISA 2018 s navedenom početnom vrijednosti za čitalačku pismenost (479 bodova), matematičku pismenost (464 boda) i prirodoslovnu pismenost (472 boda). Ciljna je vrijednost za 2030. godinu dostići prosjek zemalja OECD-a. Također, u studenome 2020. godine usvojen je novi petogodišnji europski strateški okvir za strukovno obrazovanje i osposobljavanje država kandidatkinja te dr-

¹⁶ OUSlovenia. 2018. *Opening Up Slovenia*. <http://www.ouslovenia.net/about/>

¹⁷ PISA prikazuje rezultate učenika u pojedinim predmetnim područjima na dva načina: pomoću prosječnih rezultata učenika zemalja sudionica na ukupnoj skali te prema zastupljenosti učenika na pojedinim razinama pismenosti. Te su skale najčešće podijeljene u 6 razina, pri čemu razina 6 odgovara najvećem broju bodova i najtežim zadacima, a razina 1 najmanjem broju bodova i najlakšim zadacima. Razina 2 smatra se osnovnom razinom znanja i sposobnosti, odnosno razinom na kojoj učenici počinju pokazivati znanja i kompetencije koje će im omogućiti učinkovito i produktivno sudjelovanje u životnim situacijama.

¹⁸ *Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije*. 2014. NN 124/2014.

žava europskoga gospodarskog prostora (EEA) pod nazivom Deklaracija iz Osnabrücka o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju kao čimbeniku koji pospješuje oporavak i prijelaz na digitalnu i zelenu ekonomiju za razdoblje od 2021. do 2025. godine.¹⁹

Usporednim pregledom strateških dokumenata, odnosno strategija u ovim trima obrazovnim sustavima pokazalo se da Estonija ima konkretne i mjerljive ciljeve, Slovenija kontinuitet te u novijim strateškim dokumentima jasne i mjerljive ciljeve, a Hrvatska je tek u novoj Nacionalnoj i razvojnoj strategiji 2030. postavila ciljeve konkretno i mjerljivo, dok će se o kontinuitetu moći govoriti tek u predstojećem razdoblju.

Ukratko...

- Prema pokazateljima međunarodnih istraživanja (PISA 2018) estonski i slovenski petnaestogodišnjaci postižu iznadprosječne, a hrvatski ispodprosječne rezultate u čitalačkoj, matematičkoj i prirodoslovnoj pismenosti.
- Estonija i Slovenija bilježe veće stope sudjelovanja djece u ranome i predškolskome odgoju i obrazovanju od Hrvatske.
- Trajanje obvezatnoga osnovnog obrazovanja u Estoniji i Sloveniji za godinu je duže nego u Hrvatskoj.
- Hrvatski sustav obvezatnoga osnovnog obrazovanja (ISCED 1 + ISCED 2) u usporedbi s estonskim i slovenskim ima manji broj nastavnih sati.
- Za razliku od Estonije i Slovenije, Hrvatska još uvijek nema sveobuhvatan koncept nacionalnih ispita koji bi se periodički provodili u svrhu praćenja postignuća učenika na različitim razinama obrazovanja.
- Estonija i Slovenija, za razliku od Hrvatske, imaju uspostavljen sustav unutarnjega i vanjskoga vrednovanja odgojno-obrazovnih ustanova.
- Postotak osoba sa završenim visokim obrazovanjem u Estoniji i Sloveniji u 2019. godini znatno je viši od hrvatskoga, koji je ujedno među najnižima u Europskoj uniji.
- Stopa sudjelovanja u obrazovanju odraslih u Hrvatskoj niža je u odnosu na Estoniju i Sloveniju te je među najnižima u Europskoj uniji.
- Estonija, Hrvatska i Slovenija ulažu u obrazovanje veći udio svoga BDP-a od prosjeka EU-a.
- Iako Hrvatska, kao i Estonija i Slovenija, ulaže u obrazovanje veći udio svoga BDP-a od prosjeka EU-a, postignuća njezinih petnaestogodišnjih učenika ispodprosječna su, što navodi na zaključak da izdvajanja za obrazovanje nisu nužan prediktor postizanja boljih rezultata. U kontekstu hrvatskoga obrazovnog sustava veći doprinos unapređenju obrazovnoga sustava može imati kontinuitet i dosljednost u provođenju obrazovnih reformi.

¹⁹ *Osnabrück Declaration on vocational education and training as an enabler of recovery and just transitions to digital and green economies.* BMBF. 2020.

Impressum

U FOKUSU br. 7 Usporedni prikaz glavnih karakteristika estonskoga, slovenskoga i hrvatskoga obrazovnog sustava

„U FOKUSU“ tematski je serijal posvećen analizama podataka prikupljenih međunarodnim i nacionalnim istraživanjima u obrazovanju te novostima iz područja odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj i svijetu. Serijal izlazi periodično.

Nakladnik:

Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje
obrazovanja
Damira Tomljanovića Gavrana 11, Zagreb

Za nakladnika:

Vinko Filipović, ravnatelj

Glavna urednica:

Ana Markočić Dekanić

Autorice:

Marija Babić,
Snježana Bukvić,
Danijela Tadić

Lektorica:

Ivana Čavlović

Grafičko oblikovanje:

Zoran Žitnik

Godina objavljivanja: 2021.

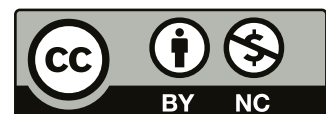
Učestalost objavljivanja: Tematska izdanja serijala „U FOKUSU“ objavljuju se periodično isključivo u elektroničkom obliku na adresi <https://pisa.ncvvo.hr/u-fokusu/>.

ISSN 2718-3378

Prijedlog citiranja:

Babić, M., Bukvić, S. i Tadić, D. (2021). *Usporedni prikaz glavnih karakteristika estonskoga, slovenskoga i hrvatskoga obrazovnog sustava*, U FOKUSU Br. 7, NCVVO, Zagreb, <https://pisa.ncvvo.hr/u-fokusu/>.

Tekst se smije koristiti u nekomercijalne svrhe uz adekvatno citiranje i poštivanje autorskih prava autora i izdavača. Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

ZA VIŠE INFORMACIJA

Kontakt: PISA@ncvvo.hr

Web: <https://pisa.ncvvo.hr/>